

Alte Drucke

**F. IOAN. DVNS || SCOTI, || DOCTORIS SVBTILIS, || ORDINIS
MINORVM, || Theologorum omnium || PRINCIPIS, ||
Disputationes Collationales. || Nuperrime à ...**

Duns Scotus, Johannes

Venetiis, 1580

DISPVATIO. IIII.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150343

ad contradictoria, & respectu contradictoriorum est passiva semper. sed non potentia accidentalis ad contradictoria, cuiusmodi est voluntatis ad contradictoria.

¶ Præterea, ista potentia magis subijcitur alteri, quæ nō pōt habere suum actum sine illa, q̄ e contra, sed voluntas non potest habere actum suum sine intellectu, e contra autem potest intellectus, vt de prima intellectio- ne patet. ergo.

DISPUTATIO. IIII.

Utrum dictamen intellectus sit primum principium actuum, respectu electionis.

T R U M dictamen intellectus sit primum principium actuum, respectu electionis. ¶ Dicitur q̄ non, quia si intellectus p dictamen suum esset principium effectuum electionis, sequeretur, q̄ voluntas non posset idē velle & nolle nec idē eligere & non eligere, consequens est falsum, quia per hoc tolleretur libertas voluntatis. ergo antecedens est falsum. consequentia ostenditur, quia si agens necessario agit, patiens necessario patitur, aliter enim aliquid ageret nullo patiente, & sic actio reciperetur in nihil, sed intellectus necessario quantum est a parte sui, assentit principiis practicis, & etiam conclusioni habenti necessariam connexionem cum principio practico, ita q̄ quantum est ex parte sui, non potest illis non assentire, aut nō dictare. si igitur huiusmodi assensus & dictamen sit per se

principium effectuum electionis in voluntate, sequitur q̄ voluntas non potest illud non eligere, nec nolle, sed tantum necessario eligere, & velle.

¶ Præterea, si dictamen per se esset causa electionis, aut igitur vt causa totalis, aut vt causa partialis. vna cum voluntate. Non primo modo, quia tunc electio nullo modo conueniret voluntati vt actus eius, quod est cōtra philosophum. 6. Ethicorum. qui dicit quod electio est appetitus intellectiuus, vel intellectus appetitiuus, igitur saltem ad voluntatem pertinet. Et quod

6. Ethic.

in sexto Ethicorum dicit sub di-
finitione in 3. eiusdem asserit determinate, q̄ eligibile est voluntarium reconciliatum. ¶ Ratio igitur voluntarij per se & primo pertinet ad electionem, & p consequens intellectus per dictamen suum non est tota causa electionis. Nec etiā per se cā partialis, ita q̄ intellectus vt vna causa particularis cum voluntate concurrat ad causandum actum electionis, quia quando duæ causæ concurrunt ad producendū vnū effectū, oportet q̄ concordent in agendo, ita q̄ actio vnus non contrarietur actioni alterius, nunc aut voluntas in eligendo pōt contrariari intellectui in dictando. ¶ Aliter. n. voluntas necessario eligere, qd̄ est dictarū per intellectū, & sic voluntas posset necessitari, & tolleretur libertas voluntatis. ergo nullo modo concurrat dictando, tanq̄ p se causa respectu electionis, sed vel tanquam occasio, & causa sine qua non est electio, q̄ electio est cū rōne & intellectu ex 3. Ethic. ¶ Sed cōtra hoc arguitur primo, q̄ dictamen

8. Ethic.

9. Ethic.

B 2 intelle-

intellectus nō sit causa, sine qua non, respectu electionis, & hoc per rationem prius factā in qō- ne precedenti, quia suppono, q voluntas per actum volendi per sectum possit auertere intellectum ab vno actu intelligēdi ad alium, respectu illius actus volēdi, non est ponere alium actum intelligēdi, vt causa sine qua nō, quia nō actus intelligēdi a quo voluntas auertit intellectū, quia ille actus non est quando intellectus est auersus ab eo, nec actus intelligēdi ad quē cōuertitur, quia actus ille intelligēdi naturaliter sequitur actum volēdi, per quem intellectus ad secundum actum est cōuersus, & causa sine qua non alicuius effectus semper precedit effectum secundū naturā, ergo actus intelligēdi nō potest esse causa sine qua nō, respectu actus volendi, & ita nec respectu electionis, si electio ponitur actus voluntatis.

¶ Præterea, secundo probatur q voluntas nō sit tota cā respectu electionis, & intellectus tantum causa sine qua nō, sed per se causa, quia causa finalis, & formalis causa sequitur fieri rei, posita cā agente tota, & sufficiens, & causa materiali approximatis, prout hoc natum est agere & illud pati, necessario ponitur effectus, si sit causa naturaliter agens, vel potest poni effectus, si sit causa libere agēs, aliter enim esset ponere quintam causam: vnde tunc cessat causa sine qua non, nam causa sine qua non, vel reducit ad approximationem passi, vel ad remouendum prohibens, sicut diuellens columnā est causa sine qua non motus grauis suppositi, si igitur voluntas sit totalis causa electio-

nis, & sufficiens, & etiam ipsa est causa materialis, & susceptiua electionis vt certum est, & ipsa sufficienter approximata sibi ipsi, sequitur q exclusio illo actu intellectus, & etiam obiecto eligibili, voluntas possit eligere, quod falsum est, ergo oportet, q dictamen intellectus, vel obiectū habens esse in dictamine intellectus sit per se cā cū voluntate respectu electionis. ¶ Dicitur ad hanc rōnem, q sicut in actione trāseunte ad extra requiritur approximatio passi, in qd agat, ita etiam in actione immanēte in agēte requiritur onus obiecti. Tum, quia nullum agens creatum agere potest, nisi præsente obiecto, & licet actio voluntatis aut intellectus realiter sit manēs in agēte, signatur tū vt transiens in obiectum, ita q quantum est ex parte sui nata esset transire in obiectū, nisi rō agētis, & natura eius impediret. Tū, quia sicut agēs actione trāseunte requirit approximationē passi ad determinandum agens, si sit agēs æquiuocum vt sol, ita et voluntas, cum sit æquiuocū respectu actus eligēdi, & intellectus respectu actus dictādi, requirit obiectū pns determinās, nō imprimēdo, sicut nec in actione transeunte, sed ostendendo, & tō vt voluntas determinetur ad eligendum, requiritur obiectum sibi ostensum per dictamen intellectus. ¶ Per hoc patet ad formam rationis, quia agente & passo approximatis, secundum quod hoc natum est agere, & illud pati, potest sequi actio, sed tunc minor falsa est. Nā absente obiecto, & non ostēso per actum intellectus, voluntas non est sibi ipsi approxima-

ta, vt nata est agere, quia non est nata agere, nisi determinetur p obiectum (vt dictum est.) vnde sicut in actione transeunte passum non est approximatum agentis, quando est improporcionabiliter distans. nam & absens ita etiam voluntas non est approximata sibi ipsi in ratione agendi, nisi obiectum sit sibi ostensum. vnde si ratio concluderet, sequeretur quod agens actione transeunte posset agere in passum non approximatum, quia approximatio non est ratio agendi, nec ratio quapariens patitur. vnde quando passum est distans, & non approximatum agentis, ponitur agens sufficiens, & passum sufficiens, nec tamen potest poni actio, nec tamen sequitur quod approximatio sit quinta causa. Sic est in proposito, ad hoc quod agens actione immanente agat, requiritur respectus ad obiectum praesens, nec tamen sequitur, quod ille respectus sit tertia causa, nec obiectum sit causa aliqua concurrans ad agendum.

¶ Præterea arguitur, quod prima ratio propositione non concludat, quia quando duae causa concurrunt per se ad agendum, si principalis sit libera, tota actio dicitur libera, & licet secundaria, & minus principalis sit causa naturaliter agens, sicut ad actum videndi secundum, qui est in potestate nostra concurrunt voluntas copulans, & potentia visiva, & ideo dicimur libere videre, licet potentia visiva sit causa naturaliter agens, & similiter dicimur libere mouere, dicitur enim quis libere mouere, cum aliquis moueret manum suam libere, licet potentia motiva in

manu sit causa naturaliter mouens. Nunc autem secundum veritatem dictamen intellectus non est principalis causa respectu electionis, sed voluntas quae simpliciter libera est, licet igitur respectu actus electionis concurrat dictamen intellectus, vel etiam obiectum, non sequitur, quod electio non sit libera, cum dictamen & obiectum non sit principalis causa electionis, vnde ista ratio solum probat quod dictamen intellectus, non sit tota causa electiois, quod est concedendum, sed tamen est causa per se & partialis, quae ad actionem liberam voluntatis agit, sicut ad imperium voluntatis agit potentia motiva.

¶ Præterea, sic finis se habet in operabilibus sicut principium in speculabilibus, sed intellectus sic se habet in speculabilibus, quod assentiens principio non potest non assentire conclusioni habenti connexionem necessariam ad illud principium: igitur voluntas, quae est principalis causa in operabilibus, sic se habet ad finem, quod ipsa necessario vult finem necessario vult illud, quod habet connexionem ad finem, igitur voluntas sic ordinata ad finem, non potest non eligere, si sit sibi ostensum per intellectum.

¶ Dicitur, quod si ostendatur voluntati aliquid tale ab intellectu, ita quod intellectus illud indica uerit habere omnimodam connexionem ad finem sine quo nullo modo potest finis attingi, tunc dicitur, quod sicut voluntas necessario vult finem, ita necessario vult illud quod habet connexionem talem ad finem, tunc enim illius non est electio.

sed tantum istius, quod est omnium, ut non habet connexionem necessariam ad finem, si tamen ostendatur voluntati ab intellectu non sub tali electione, tunc voluntas potest illud eligere, vel refutare. ¶ Sed tunc sequitur quod intellectus concurrat, ut causa agens ad volendum illud, quod est ostensum, sic quod si aliquod agens de se sit indifferens ad actionem, ita quod potest illud agere, & non agere, si concurrente aliquo alio necessario agat, oportet sic concurrere in ratione cause necessario agentis, quia nunquam de agente contingenter fit agens necessarium per concursum, nisi illud concurreret necessario agat: si igitur voluntas indifferenter se habeat ad volendum aliquid quod habet necessariam connexionem ad finem, antequam ostendatur ab intellectu sub tali connexionem, & post ostensionem illius sub tali connexionem necessario sequitur electio in voluntate, oportet ut tale dictamen concurrens cum voluntate sit causa respectu electionis.

¶ Preterea, illud quod includit essentialiter respectum ad actum intellectus, dependet ab actu intellectus sicut a causa, sed electio virtuosa in voluntate includit ad rationem respectum, & ad actum prudentiam, omnis enim operatio virtuosa est dictata a recta ratione, sicut patet ex definitione virtutis.

¶ Preterea voluntas non potest velle aliquid, nisi sub ratione boni, si igitur intellectus ostendat voluntati aliquid sub ratione boni, voluntas aut vult illud, & habetur propositum, aut non vult illud, quod non convenit,

cum non ostendatur nisi sub ratione boni, & non sub aliqua alia ratione, &c.

DISPUTATIO. III.

Utrum voluntas possit peccare eligendo contra dictamen rationis recte.

M Tamen voluntas possit peccare eligendo contra dictamen rationis recte, quod non videtur. ¶ Omnis malus est ignorans ex 3. ethic. ergo non est malitia in voluntate, siue ignorantia in intellectu, ergo voluntas non potest peccare stante dictatione rationis recte. ¶ Dicitur quod est ignorantia duplex, scilicet procedens malitiam, & concomitans malitia vero potest esse in voluntate, sine ignorantia procedente, sed non sine concomitante ignorantia, & maxime verum est de malitia radicata.

CONTRA hoc arguitur quod malitia in voluntate non potest esse ignorantiam in intellectu. primo per secundam regulam. 1. 2. collationibus, quoniam in primo instanti in quo actus malus in voluntate, est aliquod dictamen, sicut intellectio in intellectu procedens naturaliter actum malum in voluntate, licet sit simul duratio, illud etiam dictamen, aut est rectum, aut erroneum. si sit rectum, hoc propositum, quia pro illo instanti pro quo aliquis est malus non est ignorans non potest dici, quod sit dictamen erroneum, quia illud sequitur naturaliter malitiam in voluntate, quod est causa eius per respectum nem, & oportet quod alia intellectu

alibi.

ctio